

İQTİSADİYYAT

'Zəhməti çox, xeyri yox': Azərbaycan fermeri buğdadan niyə soyuyur?

Oktyabr 20, 2026

Azərbaycan hələ də buğdaya tələbatını niyə ödəyə bilmir?

"Buğda əkib nə qazanacağam axı? Yaz başlayan kimi borca batırıq". Cəlilabad rayonundan olan 51 yaşlı fermer **Abbasəlinin** səsinə həm yorğunluq, həm də torpağa qarşı bir küskünlük duyulur. Onun sözlərinə görə, yaz girəndə əkin üçün götürülən borclar biçin vaxtı kəndlinin boynunu bükür.

Fermer söyləyir ki, üstəlik, yığılan məhsulun satış qiyməti çəkilən xərcləri belə ödəmir: **"Toxum bir yandan, gübrə, traktor pulu bir yandan. Su davası isə lap zülmüdür. Məhsul yetişəndə də görürsən ki, əldə qalan pul xərci çıxarmır. Nə borcu bağlamaq olur, nə də gələn ilin səpinə pul qalır – zəhməti çox, xeyri yox".**

Azərbaycanın taxıl bazarında isə kəskin bir təzad hökm sürür. Yüksək maya dəyəri və ziyan ucbatından kəndlinin sahədən çəkildiyi bir vaxtda, ölkəyə idxal buğdası artan xətlə daşınır.

| Buğdaya xərclənən 224 milyon dollar

Dövlət Gömrük Komitəsinin rəqəmlərinə görə, bu ilin ilk doqquz ayında Azərbaycan xaricdən 224 milyon dollarlıq buğda alıb. Ölkəyə gətirilən buğdanın ümumi çəkisi 1 milyon 44 min tonu ötüb. Keçən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə gətirilən buğdanın həcmi 166 min tondan çox artıb ki, bu da təxminən 19 faizlik sıçrayış deməkdir.

İdxalın artdığı bir vaxtda ölkə daxilindəki taxıl zəmilərində əks mənzərə yaranıb. Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) avqustun əvvəlinə olan məlumatına görə, cari mövsümdə sahələrdən yığılan buğdanın həcmi 1 milyon 534 min ton təşkil edib. Bu isə ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2.1 faiz azalma deməkdir.

Bu azalma torpağın az bar verməsindən qaynaqlanmır. Əksinə, hər hektardan götürülən orta məhsuldarlıq 33.6 sentnerdən 36.5 sentnerə yüksəlib. **Əsas səbəb kəndlinin buğda əkdii sahələri kiçiltməsidir. Hesabat tarixinə qədər biçilmiş sahə bir ildə 467 min hektardan 421 min hektara qədər daralıb.** Üstəlik, bu geriləmə təkcə builki məsələ deyil. DSK-nın məlumatları göstərir ki, ölkədə buğda istehsalı ardıcıl olaraq azalır; ötən il bu göstərici 4.5 faiz aşağı düşmüşdü. Buğda sahələrinin ildən-ilə daralması kəndlinin taxılçılıqdan uzaqlaşmasının sistemli xarakter daşdığını deməyə əsas verir.

| Məsələ təkcə sahələrin azalmasında deyil...

Liberal İqtisadçılar Mərkəzinin sədri **Akif Nəsirli** bildirir ki, buğda idxalının artması təkcə daxili istehsalın azalması ilə bağlı deyil. Ekspertin sözlərinə görə, əhalinin ərzaq istehlakının çoxalması, yerli məhsulun tələbatı tam ödəməməsi və keyfiyyətli ərzaqlıq buğdaya olan ehtiyac da idxalın həcminə birbaşa təsir göstərir.

A.Nəsirlinin fikrincə, məhsuldarlığa mənfi təsir edən amillərdən biri suvarma problemidir. Bəzi təsərrüfatlarda bahalıqlıq ucbatından müasir texnologiyalardan, keyfiyyətli toxumdan və münbitliyi qoruyan aqrotexniki üsullardan kifayət qədər istifadə edilmir. Yanacaq, gübrə, toxum və texnika xərclərinin yüksək olması da işi çətinləşdirir.

Amma ekspert hesab edir ki, əsas məsuliyyət aqrar siyasətin səmərəsiz olması ilə bağlıdır. Dövlət dəstəyi sadəcə torpağın şumlanmasına və ya toxum paylanmasına deyil, hər hektardan götürülən keyfiyyətli məhsula hesablanmalıdır: **"Fərmerlərə toxum və gübrə paylamaqla iş bitmir. Aqronom məsləhəti, laboratoriya xidmətləri və müasir texnikaya çıxış təmin edilməlidir. Subsidiyalar elə qurulmalıdır ki, nəticəni stimullaşdırsın və şəffaf olsun"**.

|"Yerində sayırıq" – rəsmi etiraf

Taxılçılıqdakı geriləmə ən yüksək rəsmi səviyyədə də təsdiqlənib. Bu ilin mayında prezident **İlham Əliyev** bildirib ki, ölkənin buğda ilə özünü təminatmə səviyyəsi cəmi 55 faiz təşkil edir. O vurğulayıb ki, aqroparkların mövcudluğuna, eləcə də dövlət dəstəyinə baxmayaraq, bu göstərici illərdir yerində sayır:

"Daxili istehsal 1 milyon 573 min ton, idxal 1 milyon 267 min ton. Bax, bu idxalı biz azaltmalıyıq... Təbii ki, coğrafiyamızı, əkin sahələrini və digər kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsinin zəruriliyini nəzərə alaraq, özümüzü ərzaq buğdası ilə 100 faiz təmin etmək kimi bir hədəf qoymamalıyıq".

Kənd təsərrüfatı naziri **Məcnun Məmmədov** çıxış yolunu məhsuldarlığın artırılmasında görür. Nazir yerli mediaya bildirib ki, ərzaqlıq buğda proqramına daxil olan fermerlərin əkin sahələri genişləndirilir. Ötən il proqram çərçivəsində 22 min hektardan 126 min ton ərzaqlıq buğda yığılıb. Bu il isə əkin sahəsi 29 min hektara çatdırılıb: **"Əsas hədəfimiz Azərbaycanda buğda məhsuldarlığını hektar başına 3 tondan 5 tona çatdırmaqdır"**.

Proqram çərçivəsində Dövlət Ehtiyatları Agentliyinə və un dəyirmanlarına təhvil verilən buğdaya 2023-cü ildən başlayaraq beş il müddətinə subsidiya ödənilir. Aqrar Subsidiya

Şurasının yeni mexanizminə əsasən, 22 ixtisaslaşmış rayonda müasir suvarma sistemləri ilə yetişdirilən buğda üçün daha yüksək dəstək nəzərdə tutulub. Belə ki, bu sahələrə ənənəvi suvarma və dəmyə əkinləri ilə müqayisədə iki dəfə çox — hektara 400 manat subsidiya verilir.

Amma bir çox müstəqil iqtisadçı hesab edir ki, bu yeni mexanizmdən daha çox oliqarx məmurlar bəhrələnəcək.

Yerli buğda istehsalı necə artırıla bilər?

İqtisadçı **A.Nəsirlinin** fikrincə, kəndlinin risklərini azaltmaq üçün onlara səpinqabağı ucuz kreditlər verilməli və texnika lizinqi təmin edilməlidir. Çünki idxal olunan buğda yerli məhsuldan ucuz başa gəldiyi müddətcə fermeri zəmidə saxlamaq mümkün olmayacaq. Bundan başqa, yetişdirilən taxılın zülal və keyfiyyət göstəriciləri un standartlarına cavab verməlidir. Bunun üçün də dəyirmanların keyfiyyəti bəhanə edib qiyməti süni şəkildə aşağı salmasının qarşısını alacaq müstəqil laboratoriyalar qurulmalıdır: **"BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) Azərbaycanda icra etdiyi layihələr çərçivəsində mühafizəedici əkinçilik texnologiyaları tətbiq olunub. Nəticədə Tərtərdə qışlıq buğdanın məhsuldarlığı hektardan 3.5 tondan 4.4 tona yüksəlib, bəzi təsərrüfatlarda isə su istifadəsinin səmərəliliyi 21-30 faiz artıb. Bu təcrübə sübut edir ki, düzgün texnologiya sayəsində mövcud torpaq və su ehtiyatlarından daha çox məhsul almaq mümkündür"**.

A.Nəsirlinin yanaşmasına görə, əsas məqsəd idxalı tamamilə dayandırmaq yox, strateji ərzaq məhsulu üzrə xarici asılılığı azaltmaq olmalıdır. Bunun üçün dövlət buğda istehsalı və tələbatı ilə bağlı uzunmüddətli proqnozlar hazırlamalıdır. Amma bütün bu

planların uğuru birbaşa fermerin qazancından asılıdır. Elə AzadlıqRadiosuna danışan fermer **Abbasəli** də əkdii buğdadan qazanc götürmədikcə zəmilərdən uzaqlaşacağını gizlətmir: "Adamın torpaqdan soyuması çox ağırdır, amma daha gücümüz qalmayıb. Yəqin gələn il yonca əkəcəyəm, heç olmasa, heyvana bir faydası dəyər".

Buna da bax:

Dünyada ərzaq inflyasiyasının sürətlənəcəyi
gözlənilir

Gübrə böhranı taxıl məhsuldarlığını təhlükə
altına qoyur

Azərbaycan ərazisinin 76 faizində quraqlıq riski
var